

Մ աշտոցի Արձագանգ

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Սուրբ Յակոբ Կիրակնօրեայ Դպրոցի ամսաթերթ
WWW.SOURPHAGOP.ORG (24-րդ տարի)

Յունիս 2024 (ԼԱ տարի թիւ 10)

Այս թիւով.....

Յունիս Ամսուան Բացատրական
Տօնացոյց Էջ 1-12

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Կիրապէն
ելքը

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի
Նշխարներու Գիտը

Դանիէլ մարգարէ եւ իր երեք
ընկերները

Տօն Կաթուղիկէ Սբ. Էջմիածնի
Էջմիածին

Ս. Կոստանդիանոս Կայսեր եւ
անոր մօր՝ Հեղինէի յիշատակութեան օր
Մեծն Ներսէս Հայրապետ

Վերամուտ՝ 15 Սեպտեմբեր 2024 Էջ 12

Կ...

Կիրակնօրեայ Դպրոց

Ամսուան Համարը

«Ժողովուրդէն ոմանք մանուկներ
բերին Յիսուսի, որպէսզի Ձեռքը դնէ
անոնց վրայ, քայց աշակերտները
ասատեցին բերողները: Երբ Յիսուս
տեսաւ, բարկացաւ եւ ասատեց
աշակերտները ըսելով.

- Ձգեցէք որ մանուկները ինծի գան,
արգելք մի՛ ըլլաք անոնց, որովհետեւ
այդպիսիներուն է Աստուծոյ
արքայութիւնը: Լաւ գիտցէք, ով որ
Աստուծոյ արքայութիւնը չ'ընդունիր
փոքրիկ մանուկի մը պէս, հոն պիտի
չ'մտնէ»: *Մարկոս 10.13-15*

Յունիս ամսուան բացատրական տօնացոյց

Շրթ. 1	Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ (Ելն ի Վիրապէն)
Վիր. 2	Տօն Սրբոյ Էջմիածնի
Գշ. 4	Ս. Նունէ եւ Մանէ Կոյսեր
Շրթ. 8	Ս. Մեծն Ներսէս Հայրապետ եւ Խաղ եպիսկոպոս
Վիր. 9	Բարեկենդան Սբ. Լուսաւորչի Պահոց
Գշ. 11	Ս. Կոստանդիանոս եւ անոր մայրը Հեղինէ
Շրթ. 15	Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ (Գիւտ Նշխարաց)
Գշ. 18	Ս. Դանիէլ մարգարէ եւ Սեդրակ, Միսաք Աբեղնագով
Շրթ. 22	Ս. Տրդատ թագաւոր եւ Աշխէն թագուհի
Շրթ. 29	Ս. 12 առաքեալներուն եւ Ս. Պօղոսի :յրդ Առաքեալին

Սբ. Գրիգոր Լուսաւորչի Վիրապէն Ելքը

301 թուականին Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի՝ Խոր Վիրապէն դուրս գալու յիշատակութեան օրն է, որ սկիզբ դարձաւ հայոց մեծ դարձի:

Հայոց հեթանոս Տրդատ արքայի հրամանով Հռիփսիմեան և Գայիանեան կոյսերը նահատակուեցան: Այդ դեպքէն ետք արքան ու արքունի պալատականները ծանր հիւանդացան: Տրդատի քոյրը երազ կը տեսնէ, որ արքայի հիւանդութիւնը կարող է բուժել միայն Խոր Վիրապին մէջ բանտարկուած Գրիգորը: Եւ ահա 13-ամեայ բանտարկութիւնէն ետք ազատ կ'արձակուի հայոց ամենամեծ սուրբը:

Ս. Գրիգորի աղօթքներով կ'ապաքինուի արքան՝ դառնալով Գրիգոր Լուսաւորչի քրիստոնէական քարոզչութեան լծակիցը: Քրիստոնէութիւնը կը հռչակուի հայոց պետական կրօն: Մեծաշուք հանդիսաւորութեամբ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչն կ'ուղարկուի Կեսարիա, ուր կը ձեռնադրուի Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցոյ առաջին հովուապետ:

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Ելքը Վիրապէն Հայ Եկեղեցոյ մեծ տօներէն է, որ կը յիշատակուի է Ս. Հռիփսիմեանց և Ս. Գայիանեանց տօներուն յաջորդող շաբաթ օրը: Տօնական այդ օրը բոլոր եկեղեցիներուն մէջ Սուրբ Պատարագ կը մատուցուի:

Մբ. Գրիգոր Լուսավորչի նշխարներու Գիւտը

Մբ. Գրիգոր Լուսավորչի նշխարներու գիւտը հայոց մեծագոյն սուրբի յիշատակին նուիրուած երեք տօներէն մէկն է: Ըստ աւանդութեան, հայոց մեծ դարձէն յետոյ Ս. Գրիգոր Լուսավորիչն իր կեանքի վերջին տարիները աւարտեց ճգնակեցութեամբ՝ Սեպուհ լեռան Մանէի քարայրին մէջ, ուրտեղ ալ վախճանեցաւ 326 թ.: Անոր մարմինը գտնուեցաւ հովիւներու կողմէ, որոնք, չճանչնալով մահացեալ կաթողիկոսը, անոր մարմինը կը ծածկէն քարակոյտի տակ: Հետագային Մբ. Գրիգոր Լուսավորիչ տեսիլքով կը յայտնէ իր նշխարներու տեղը իր աշակերտներէն Գառնիկ Բասենցիին, որմէ ետք Հայրապետի նշխարները կը տեղափոխուին և կ'ամփոփուին Դարանաղի գաւառի Թորոզան գիւղին մէջ:

Մբ Գրիգոր Լուսավորչի նշխարները բոլոր քրիստոնէական եկեղեցիներու մեծագոյն սրբութիւններէն են: Հայոց Հայրապետի նշխարները գտնուելէն յետոյ անոնցմէ մէկ մասը իբրև սրբազան մասունք տարուած է Վաղարշապատ, Բիւզանդիա, Իտալիա: Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնի եւ Անթիլիասի մէջ պահուող Լուսավորչի Սբ. Աջը Հայ Եկեղեցոյ կարևորագոյն սրբութիւնն է, որով կ'օրհնուի սրբազան միւռոնը:

Մբ. Գրիգոր Լուսավորչի նշխարներու գիւտի տօնը կը նշուի Հոգեգալուստի երրորդ շաբաթ օրը: Տօնի օրը եկեղեցիներուն կը մատուցուի Սբ. Պատարագ: Տօնի առիթով Հայ եկեղեցին սահմանած է շաբաթապահք: Տօնն ունի նաեւ իր նախատօնակը:

Դանիէլ մարգարէ եւ իր երեք ընկերները ք . ա . 597 թ .

Բաբելոնի Նաբուգոդոնոսոր թագաւորը, երբ Երուսաղէմը գրաւեց, հրեայ ժողովուրդը գերի տարաւ Բաբելոն: Հրեայ գերիներուն մէջ էր Դանիէլը (Դանիէլ կը նշանակէ «Աստուած է իմ դատաւորը»): Ան արքայական եւ իշխանական տուններէն գերի տարուած երիտասարդներուն խումբէն էր: Դանիէլի հետ էին նաեւ անոր երեք ընկերները՝ Անանիան, Ազարիան եւ Միսայելը (Բաբելոնի մէջ անոնք վերանուանուեցան Սեդրաք, Միսաք եւ Աբեդնագով): Անոնք բարեպաշտ հրեաներու զաւակներ էին եւ կը վարէին սրբակրօն ու ժուժկալ կեանք: Հրեայ երիտասարդները գերիների մէջէն ընտրուեցան դաստիարակուելու եւ հետագային պետական պաշտօններ զբաղեցնելու համար: Ըստ արքայական հրահանգի անոնք երեք տարի պիտի դաստիարակուէին Քաղդէացիներու լեզուով եւ դպրութեամբ (Դանիէլ 1.3-7): Պիտի ուտէին արքայական սեղանէն, եւ խմէին այն գինին, որ թագաւորը կը խմէր, որպէսզի ֆիզիկապէս առողջ ու զօրաւոր ըլլային թագաւորական պալատին մէջ սպասաւորելու համար: Դանիէլն ու իր ընկերները մերժեցին ուտել այդ կերակուրները եւ խմել գինին: Պատճառը նախ այն էր, որ այդ կերակուրը պատրաստուած էր, ըստ հրեաներու օրէնքի, անմաքուր կենդանիներու միսէն, ինչպէս նաեւ այդ միսն ու գինին շատ անգամ կուռքերուն մատուցուած զոհեր էին: Տասը օր երիտասարդները միայն բանջարեղէն ուտելով ու ջուր խմելով աւելի զեղեցիկ տեսք ունէին, քան այն պատանիներունը, որոնք թագաւորի սեղանի ճաշերով էին սնուած:

Աստուած օրհնեց այս չորս երիտասարդները իրենց օրինապահութեան համար, անոնց տուաւ գիտութիւն եւ իմաստութիւն: Իսկ Դանիէլին օժտեց նաեւ երազներ մեկնելու մեծ կարողութեամբ:

Երեք տարի ետք, երբ երիտասարդները ներկայացան թագաւորին, անոնք իրենց պատասխաններով ցուցուցին իմաստութիւն եւ գիտութիւն՝ գերազանցելով Բաբելոնի թագաւորութեան բոլոր գիտուններն ու մոզերը:

Այս երիտասարդները անդրդուելի կերպով հաւատարիմ փասցին Աստուծոյ, նոյնիսկ, երբ անոնց մահը կը սպառնար: Նաբուգոդոնոսոր թագաւորը վաթսուն կանգուն բարձրութեամբ եւ վեց կանգուն լայնութեամբ մի ոսկիէ արձան կանգնեցուց եւ հրամայեց, որ բոլորը երկրպագեն: Դանիէլի երեք ընկերները՝ Սեդրաքը, Միսաքը եւ Աբեդնագովը հրաժարեցան թագաւորին հնազանդելէ եւ ոսկիէ արձանը չպաշտեցին: Այդ պատճառով շիկացած հնոցի մեջ նետուեցան: Սակայն Աստուած զանոնք պահպանեց եւ փրկեց կրակի ճիրաններէն: Անոնք հնոցի մեջ ոչ միայն չայրեցան, այլ Աստուծոյ օրհնութեան երգեր երգեցին: Ականատես ըլլալով այդ հրաշքին՝ Նաբուգոդոնոսորը ազատ արձակեց երիտասարդները, օրհնեց եւ փառաւորեց զԱստուած:

Դանիէլ մարգարէն Շուշան անունով անմեղ կին մը փրկեց երկու ձերմնիների անհիփս ամբաստանութիւններէն եւ անկէ ետք թագաւորին երազը մեկնաբանելով, մեծ անուն ձեռք բերաւ ամբողջ թագաւորութեան մէջ (Դանիէլ 13):

Նախանձով լեցուած պետական բարձր պաշտօնեաները Դանիէլի հասցէին զանազան զրպարտութիւններ ըրին թագաւորին առջեւ: Եւ թագաւորը անոնց խորհուրդով ընդունեց այն օրէնքը, որու համաձայն ստիպուած կ'ըլլայ իր հաւատարիմ եւ իմաստուն ծառայ Դանիէլին որպէս օրհնագանց նետել առիւծներու զուբը: Օրէնքը կը պահանջէր, որ մէկ ամսուայ մէջ ոչ ոք Աստուծմէ եւ մարմոցմէ որեւէ բան չխնդրէր, բացի արքայէն: Իսկ Դանիէլը, անտեսելով օրէնքը, օրը երեք անգամ կ'աղօթէր՝ դէպի Երուսաղեմ բացուող պատուհանէն դուրս նայելով (Դանիէլ 6):

Դանիէլ Աստուածային նախախնամութեամբ անփսաս կը փսայ: Երբ թագաւորը կը տեսնէ որ ան ողջ է, կ'ուրախանայ եւ կը հրամայէ դուրս բերել Դանիէլը եւ անոր դէմ չարախօսողներուն զուբը կը նետեն:

Դանիէլի երեք ընկերներուն՝ Սեդրաքի, Միսաքի եւ Աբեդնագովի օրինակով՝ մենք, ամէն առաւօտ, ժամերգութեան ժամանակ, «Հարցն» կ'երգենք, հայցելով Տիրոջմէ, որ ինչպէս զանոնք կրակէն փրկեց, այնպէս ալ մեզ փրկէ մեղքերու կրակներէն, որոնք միշտ կը տոչորեն ու կ'այրեն մեր մարմիններն ու հոգիները: «Հարցն»-ը կրկնուի երեք անգամ, որովհետեւ երեք մանուկներու (երիտասարդներու) երգն է: Սաղմոսը վաթսուն տուն է, որովհետեւ Նաբուգոդոնոսորի կանգնեցուցած արձանը վաթսուն կանգուն բարձրութիւն ունէր (Մովսէս Քերթոզ, «Երեք մանուկներու»-ի երգի մեկնութիւնը):

Տարուան ընթացքին երկու անգամ Սուրբ Ծննդեան եւ Սուրբ Յարութեան ճրագալոյցի պատարագէն առաջ կ'ընթերցուի հատուած Դանիէլի մարգարէութեան երրորդ գլուխէն:

Այս երիտասարդները քաջութեամբ դաւանեցին Աստուծոյ հանդէպ իրենց ունեցած հաւատքն ու վստահութիւնը: Անոնց ամուր հաւատքն ու քաջութիւնը օրինակ է իւրաքանչիւրիս, որպէսզի հաստատ փսանք մեր հաւատքի մէջ ու հաւատարմօրէն կատարենք Աստուծոյ պատուիրանները:

Տօն Կաթողիկէ Սբ. Էջմիածնի

Հայոց եկեղեցւոյ մեծ տօներէն է Սբ. Գրիգոր Լուսաւորչի տեսիլքով Կաթողիկէ Սբ. Էջմիածնի հիմնադրման տօնը: Ըստ աւանդութեան՝ Խոր Վիրապի բանտարկութենէն դուրս գալէ ետք, Սբ. Գրիգոր Լուսաւորիչ կը տեսնէ նշանաւոր տեսիլքը, ուր Միածինը, ողողուած հրաշափառ լոյսով, կ'իջնէ երկինքէն եւ ոսկէ ուռնով կը զարնէ Սանդարամետի գետնափոր մեհեանը՝ ցոյց տալով այն տեղը, ուր պէտք է կառուցուէր հայոց սուրբ հաւատքի տաճարը: Այստեղէն է յառաջացած «Էջմիածին» անունը, այսինքն էջ՝ (գրաբար) իջաւ Միածինը:

Սբ. Գրիգոր Լուսաւորիչը իր տեսիլքը կը պատմէ հայոց Տրդատ թագաւորին: Արքայի հովանաւորութեամբ կը կառուցուի Սբ. Էջմիածնի Աստուածածնին նուիրուած Կաթողիկէ Մայր Տաճարը: Քրիստոսի իջման տեղն ալ կառուցուած է Իջման Սբ. Սեղանը:

Էջմիածնի կառուցման աշխատանքներուն ժողովուրդի հետ մասնակցած են նաեւ Տրդատ թագաւորը եւ Աշխէն թագուհին: Ըստ Մաղաքիա պատրիարք Օրմանեանի Ծիսական բառարանին «կաթողիկէ» կը նշանակէ արձողանիստ մայր եկեղեցի, եւ այս անունը յատուկ տրուած է Էջմիածնի Մայր տաճարին: Սակայն մէկ այլ իմաստով կաթողիկէ են անուանուած գմբէթ ունեցող բոլոր եկեղեցիներն ընդհանրապէս, իսկ աստուածաբանութեան մէջ այդ անուանումը համարուած է եկեղեցւոյ ընդհանրականութեան խորհրդապատկերը:

Այս երեք իմաստներն ալ կը համապատասխանեն Էջմիածնի Մայր Տաճարին, քանի որ այն արձողանիստ եկեղեցի է, գմբէթաւոր եւ ընդհանրական է բոլոր հաւատացեալներու համար: Կաթողիկէ Սբ. Էջմիածնի տօնը կը նշուի Սբ. Զատիկէն 64 օրեր ետք կամ Հոգեգալստեան Կիրակիին յաջորդող երկրորդ Կիրակին:

Տօնի օրը կը մատուցուի Սբ. Պատարագ, իսկ ժամերգութիւններու ընթացքին այլ շարականներու հետ կ'երգուի նաեւ «Էջ Միածինն ի Հօրէ» շարականը, որ գրած է 8-րդ դարու կաթողիկոս Սահակ Զորափորեցին:

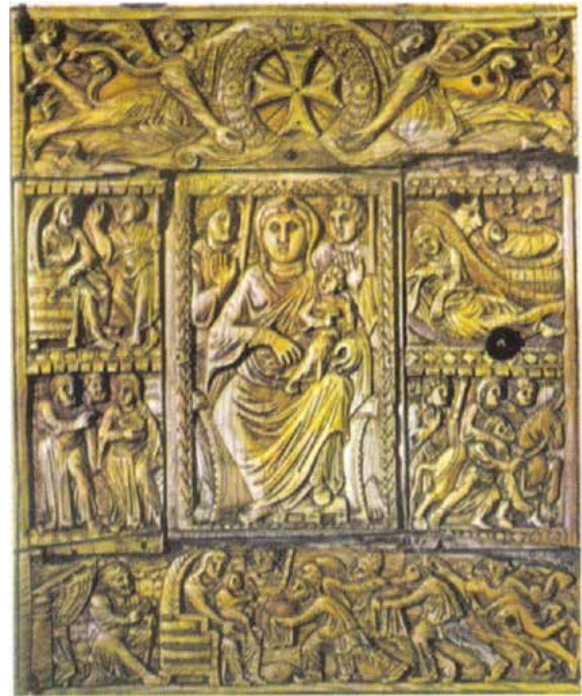
Շարականը Գրիգոր Լուսաւորչի տեսիլքի եւ տաճարի կառուցման մասին է:

Էջմիածին

«Էջմիածին» կը կոչուի նաեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան պաշտօնական հրատարակութիւնը որ կրօնական եւ պատմաբանասիրական ամսաթերթ մըն է:

«Էջմիածնի Աւետարան» Փղոսկրեայ Աւետարան, հայ գրչութեան եւ մանրանկարչութեան ձեռագիր մատեան: Ընդօրինակուած Յովհաննէս գրիչին կողմէ 989-ին:

«Էջմիածնի Հոգեւոր Ճեմարան» Հոգեւոր բարձրագոյն գիշերօթիկ ուսումնական հաստատութիւն հիմնուած 1945 Նոյեմբեր 1-ին Գեորգ Չորեքչեանի նախաձեռնութեամբ: 1998-ին Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմէ վերանուանուեր է Գեորգեան Հոգեւոր Ճեմարան:

Էջմիածնի Աւետարանին Փղոսկրեայ կազմը

Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճար

Ս. Կոստանդիանոս կայսեր եւ անոր մօր՝

Հեղինէի յիշատակութեան օր

Կոստանդիանոս կայսրը պաշտօնապէս ազատեց Եկեղեցին աւելի քան 250 տարի տեւած հալածանքներէ եւ 313 թուականին Միլանի հրովարտակով քրիստոնէութիւնը թոյլատրելի կրօն հռչակեց, իսկ 324-ին՝ պետական կրօնք: Անոր օրով տեղի ունեցաւ Նիկիոյ 325 թուականի առաջին Տիեզերական ժողովը, որ դատապարտեց Արիոսին:

Կոստանդիանոսը իր օժանդակութիւնը բերած է Երուսաղէմի և Բեթլեհէմի տերունական սրբավայրերու փառահեղ տաճարներու շինութեան: Կոստանդիանոսը եղած է նաեւ մեծ զօրավար, որ մշտապէս յաղթած է պատերազմներուն: Ինչպէս աւանդութիւնը կը վկայէ, Հռոմի ինքնահռչակ կայսր Մաքսենտիոսի դէմ պատերազմի վճռական ճակատամարտին նախորդող երեկոյեան, Կոստանդիանոսին եւ զինուորներուն երկինքի մէջ կ'երեւի լուսեղէն խաչ մը որուն վրայ գրուած է, «Ա՛յս նշանով պիտի յաղթես»: Նոյն գիշերը, Կոստանդիանոս իր սաղաւարտին եւ իր բոլոր զինուորներուն վահաններուն վրայ խաչի նշանը դրոշմել տուաւ եւ խաչին զօրութեան ապաւինած յաջորդ օրը պատերազմի ելաւ ... եւ յաղթեց: Կոստանդիանոս յաղթական մուտք գործեց Հռոմէն ներս եւ ազատութիւն շնորհեց քրիստոնէաներուն: Կոստանդիանոս մահացած է 337 թուականին, մահուան մահիճին մէջ ընդունելով քրիստոնէական մկրտութիւնը:

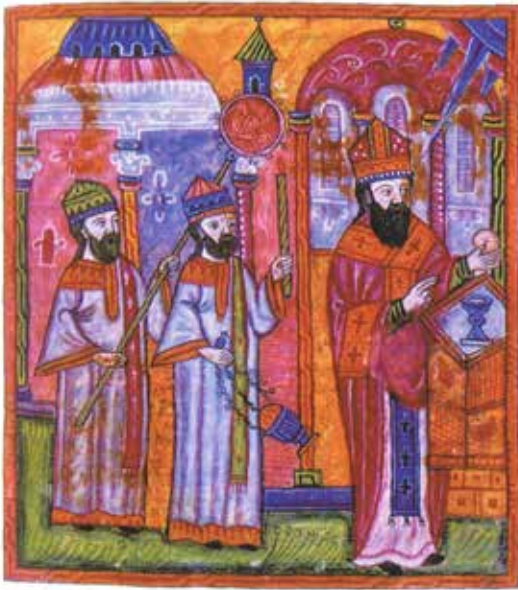
Կոստանդիանոսի մայր Հեղինէ թագուհին եղաւ կայսեր գործակիցը անոր բարեպաշտական գործունէութեան մէջ: Անոր կը վերագրուի Քրիստոսի խաչափայտի գիւտը 327 թուականին: Երուսաղէմի մէջ Յուդա անունով մէկը թագուհիին մատնացոյց կ'ընէ այն վայրը, ուր կարող էր գտնուէր Քրիստոսի եւ անոր հետ խաչուած երկու աւազակներու խաչափայտերը: Աւանդոյթի համաձայն՝ բարեպաշտ թագուհին Տիրոջ խաչափայտը գտնելու համար խաչերին հերթով կը մօտեցնէ է մահացած երիտասարդի մը դիակը: Քրիստոսի խաչափայտի գորութիւնէն երիտասարդը կը կենդանանայ: Խաչի գիւտէն յետոյ Երուսաղէմի Կիւրեղ Հայրապետը զայն կը բարձրացնէ ի տես հավատացյալներուն:

Հեղինէ թագուհին Երուսաղէմի եւ շրջակայքին եկեղեցիներ եւ կուսանոցներ կառուցել կու տայ: Մահացած է 330 թուականին քրիստոնէաներու սրտերուն թողելով բարի յիշատակ:

Միլվեսթր Ա. Հռոմի Պապը եւ Կոստանդիանոս կայսրը

Մեծն Ներսէս Հայրապետ

Ս. Մեծն Ներսէս պատարագ մատուցելու պահուն:
Երևան Ձեռ. 2639 էջ 250ա Ժողովածու 1672թ.
Ամբողջու վանք: Ծաղկող՝ Մահակ Վանեցի

Սուրբ Մեծն Ներսէս Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի թորան թոռն է: Ան ուսանած է Կեսարիոյ մէջ: Հայրենիք վերադառնալէ ետք, Արշակ Բ. թագաւորը զինքը նշանակէ արքունի սենեկապետ, այնուհետեւ անոր շնորհելով հոգեւոր բոլոր աստիճանները, 353 թուին զինք կ'ուղարկէ Կեսարիա՝ օծուելու հայոց կաթողիկոս: Ըստ աւանդութեան՝ այնտեղ անոր հետ կը ձեռնադրուի նաեւ Սուրբ Բարսեղ Կեսարացին:

Մեծն Ներսէս կաթողիկոսական իր պաշտօնին գլուխն անցնելով մեծ բարեկարգութիւններու ձեռնարկեց: Անհամար վանքերու, դպրոցներու, որքանոցներու հիմնադրութիւնը իր աշխատանքին մէկ բաժինն էր: Ան կազմակերպեց հայ եկեղեցական դասը, ամէն կողմ քահանաներ, եպիսկոպոսներ եւ քարոզիչներ դրկելով: Կանոնաւորեց եկեղեցիներու արարողութիւնները եւ օրեր ու ժամեր նշանակեց անոնց գործադրութեան համար: Իր գահակալութեան ընթացքին Ս. Ներսէս

պայքարեցաւ պարսկական ազդեցութեան դէմ, արգիլելով պարսկերէնի ուսուցումը: Բացաւ նոր դպրանոցներ, որոնցմով նպաստեց թուլացած քրիստոնէական աւանդութիւններու վերահաստատման: Ան ամէն կերպով հոգ տարաւ, որպէսզի եկեղեցւոյ պաշտօնեաները զինուին գիտութեամբ եւ աստուածային իմաստութեամբ: Ս. Ներսէսի օրով մեծ ծաղկում ապրեցաւ վանականութիւնը: Կառուցուեցան բազմաթիւ վանքեր ու եկեղեցիներ, որոնցմով լեցուեցաւ ողջ Հայոց աշխարհը:

Սուրբ Հայրապետը մեծ էր իր աղքատասիրութեամբ. ան երբեք ճաշի կամ ընթրիքի չէր նստեր առանց սեղանակից ունենալու աղքատներն ու կոյրերը, անդամալոյծներն ու ցաւագարները: Ան կը սիրէր անձամբ սպասաւորել ու դարմանել զանոնք:

371 թուին, երբ պարսից Շապուհ Բ. արքան մեծաքանակ զօրքով ներխուժեց Հայաստան, Ս. Ներսէսը ճակատամարտէն առաջ քաջալերեց Հայ մարտիկները, որ աներկիւղ եւ հաւատքով զինուած մարտնչին թշնամիին դէմ: Ինքը, բարձրանալով Նպաստ լերան գագաթը, մարտի ընթացքին բազկատարած կ'աղօթէր, մինչեւ որ հայոց զօրքը լիակատար յաղթանակ տարաւ:

Սուրբ Յակոբ Կիրակնօրեայ Դպրոցի
2024-25 տարեշրջանի (45-րդ)

Վերամուտ՝
15 Սեպտեմբեր 2024